

Før du leser

- Bruk BOI på side 44–49.
- Hvilke to bokstavfakta har du mest lyst til å lese? Hvorfor?

❖ Fakta-alfabetregle

A for ansikt

I ansiktet er det over 40 muskler. Når du rynker brynene, bruker du flere muskler enn når du smiler!

B for blod

Vi mennesker har rødt blod i årene våre. Det er fordi det er jern i blodet. Blekksprut og hummer har blod som ser nesten blått ut. Det er fordi de har kobber i blodet.

C for cirrus

Cirrus er de lette skyene som likner på fjær. Disse skyene ligger 5000 meter oppe i lufta.

D for drømmer

Har du drømt at du holder på å falle eller skal til å hoppe? Den drømmen har mange mennesker. Den får vi gjerne når det er noe vi gruer oss til. Eller når det er noe viktig som vi må bestemme oss for.

E for ekko

Når lyd treffer for eksempel et fjell, hører vi ekko. Det er fordi lyden blir kastet tilbake til oss. Mange dyr bruker ekko for å finne ut hvor langt borte byttet er. For eksempel sender delfiner ut klinkelyder. Når ekkoet kommer, vet de hvor langt unna middagen er!

Jeg skal kunne

- si bokstavene i alfabetisk rekkefølge
- skrive fire av faktaordene i alfabetisk rekkefølge
- forklare hva ordene i ordbanken betyr

Mål

F for fasettøyne

Fluer har fasettøyne. Det betyr at de har mange tusen bitte små øyne. Øynene er satt sammen til to store øyne. Det gjør at fluer kan se i alle retninger.

G for gull

Menneskene har alltid likt å pynte seg med smykker av gull. Kanskje er det fordi gull er sjeldent og kostbart. Skal gull formes til smykker, må det blandes med kobber eller sølv. Gull kan ikke brukes alene. Det er for mykt.

H for hud

Huden vår er nyttig. Den verner oss mot varme, kulde og skumle bakterier. Dessuten holder huden kroppen sammen! Huden kan ha mange farger. Den kan for eksempel være lys eller mørk.

I for ild

Da menneskene lærte å bruke ild, ble livet lettere. Ilden holdt villdyr borte, og ilden ga varme. Menneskene klarte seg bedre gjennom vinteren, og de kunne koke og steke maten.

J for jorda

For 500 år siden trodde folk at jorda var flat som en pannekake. Men så begynte sjøfolk å seile rundt jorda. Da skjønte folk at jorda måtte være rund.

K for kamuflasje

Kamuflasje er farger og mønster som gjør at noe er vanskelig å oppdage. Mange dyr har slike farger og slikt mønster på kroppen. Det gjør at de nesten går i ett med naturen. Kamuflasje gjør det lettere for dyrene å gjemme seg for dyr som vil spise dem.

L for lyn

Tre råd når du er ute, og det lyner:

- 1 Ikke bad!
- 2 Ikke søk ly under høye trær!
- 3 Unngå åpne sletter!

Lynet slår nemlig helst ned i det som er høyt.

M for mygg

Det er bare hunnmyggen som stikker. Hun trenger blodet ditt for å lage egg!

N for negler

Neglene dine vokser ca. tre millimeter hver måned. Neglene er lagd av døde celler. Derfor kan du klippe neglene uten at det gjør vondt.

O for osthøvel

Osthøvelen er en norsk oppfinnelse. En snekker på Lillehammer lagde den første osthøvelen for snart 100 år siden.

P for pariserhjul

Pariserhjul er et stort hjul som står på høykant og går rundt. På hjulet er det festet seter eller «kurver» for passasjerer.

Det finnes store pariserhjul i mange byer. Pariserhjulet i London kalles London Eye. Det er 135 meter høyt.

Q for quinoa

Quinoa er en plante som vokser i Sør-Amerika. Planten har frø. Når disse frøene er kokt, kan de brukes istedenfor ris, pasta og poteter. Quinoa er svært sunt, og inneholder ikke gluten.

R for rynker

Når vi blir eldre, får vi rynker. Det er fordi huden blir tynnere og tørrere. Dersom vi bruker solkrem og ikke røyker, får vi mindre rynker.

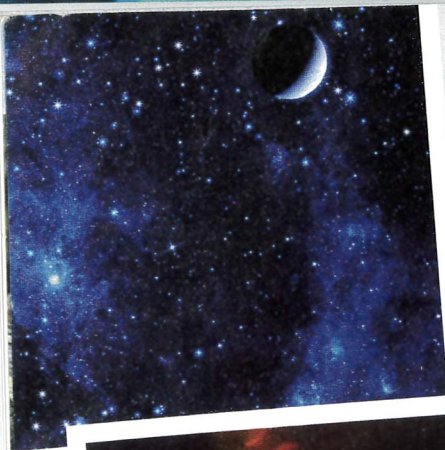
S for svette

Svette er egentlig vann fra blodet vårt. I vannet er det litt salt og litt avfall fra kroppen. Svette lukter vondt, sier vi. Det er ikke helt riktig. Det er bakteriene som sitter på utsiden av huden, som lager den vonde lukten. Bakteriene spiser av avfallet i svetten, og det gir vond lukt!

T for tyngdekraft

Kaster vi en ball opp i lufta, får tyngdekraften den til å falle ned igjen. Tyngdekraften er en kraft som trekker alt og alle ned mot jorda. Tyngdekraften er akkurat passe sterk til at vi kan løfte beina opp fra bakken!

U for universet

Mange mener at universet ble til for 13,7 milliarder år siden. Da var universet ikke større enn en liten kule. Kulen kunne ha fått plass i lommen din! Kulen eksploderte, og universet begynte å utvide seg. Universet utvider seg fremdeles!

V for vulkan

Inni jorda er det så varmt at stein kan smelte. Noen ganger presser smeltet stein seg opp gjennom en sprekk i bakken. Vi får en vulkan.

W for Washington D.C.

Washington D.C. er hovedstaden i USA. Her finner vi mange kjente bygninger, for eksempel «Det hvite hus».

X for xylofon

Xylofon er et instrument. Det har staver av tre som en slår på med en kølle. Hver stav har en spesiell tone.

Y for yatzy

Yatzy er et spill med fem terninger. Det gjelder å kaste terningene slik at de viser for eksempel mange seksere, femmere eller firere.

Z for zeppeliner

En zeppeliner er et luftskip. Luftskip drives av motorer, men går ikke like fort som fly.

Æ for bokstaven æ

Det er ikke så mange ord i norsk som skrives med æ. Det er heller ikke så mange navn med æ. Men vi bruker ofte lyden æ når vi snakker!

Ø for ørevoks

Ørevoks er viktig. Ørevoksen holder øregangen din fuktig og ren.

Å for årringer

Årringene i en trestamme forteller hvor gammelt et tre er. Det er to ringer for hvert år. Den ene ringen er lys, den andre ringen er mørk. Teller vi bare de mørke ringene, får vi vite hvor gammelt treet er.

avfall
celle
jern
kamouflasje
kobber
passasjer

Ordbank

Oppgaver

- **1 Tenk selv**
 - a Hva var morsomst å lese om? Fortell.
 - b Hva kan du tenke deg å lese mer om?
 - c Test deg selv: Kan du si bokstavene i alfabetisk rekkefølge?
- **2 Les og finn**
 - a Les ordene i ordbanken.
 - b Finn ordene i teksten. Les høyt setningene der ordene står. Hva betyr ordene? Forklar.
- **3 Skriv**
 - a Skriv disse faktaordene i alfabetisk rekkefølge: *vulkan, lyn, svette, gull.*
 - b Skriv fire faktaord fra «Fakta-alfabetregle». La læringsvennen din skrive ordene i alfabetisk rekkefølge.
- **4 Skriv**
 - Velg tre bokstaver og lag en «Mini-fakta-alfabetregle». Finn stoff i bøker eller på internett.

